

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap, Fö2023/01775

Modell för information om produktionsomställning

2024-12-05

Tillväxtverket: Å 2023-3839;

MSB: MSB 2023-16003

Regeringskansliet: Fö2023/01775

Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap, Fö2023/01775

Tillväxtverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har gemensamt genomfört *Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap* (Fö2023/01775). Myndigheterna lämnar härmed svar på uppdraget genom denna rapport.

Beslutet att godkänna denna slutrapport har fattats av generaldirektör Elisabeth Backteman, Tillväxtverket, den 5 december 2024.

Beslutet att godkänna denna slutrapport har fattats av generaldirektör Mikael Frisell Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, den 6 december 2024.

Handläggningen på Tillväxtverket har gjorts av Klara Sommerstein, Elma Haracic, Anna Alicedotter, Johanna Niemi och Magnus Lagerholm. Den sistnämnda var föredragande för ärendet. I den slutgiltiga handläggningen har också ställföreträdande generaldirektören Lars Wikström och enhetschefen Karolina Windell medverkat.

Handläggningen på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har gjorts av Niklaz Kling, Åsa Johansson, Sandra Lidén och Emma Steen. Den sistnämnda var föredragande för ärendet. I den slutgiltiga handläggningen har också avdelningschefen Annika Elmgart och enhetschefen Anna Rinne medverkat.

Stockholm, december 2024

Generaldirektör Elisabeth Backteman, Tillväxtverket

Generaldirektör Mikael Frisell, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Sammanfattning

Tillväxtverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har gemensamt genomfört *Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap* (Fö2023/01775). Myndigheterna har tagit fram ett förslag till en modell för en sammanhållen funktion för information till företag som kan stödja produktionsomställning avseende försörjningsviktiga varor och tjänster inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. I rapporten presenteras även den kommunikation, information och stöd som behövs inför och vid produktionsomställning.

Produktionsomställning avser den förändring av produktion som företag utför i syfte att bidra till samhällets hantering av kriser och höjd beredskap, och innefattar både varor och tjänster som upprätthåller samhällsviktig verksamhet.

Modellförslaget bygger på en nätverksstruktur som ska stärka samverkan mellan offentliga och privata aktörer genom tydlig ansvarsfördelning och styrning. För att skapa tydlighet och undvika parallella strukturer utgår modellen från det befintliga beredskapssystemet. Produktionsomställning som beredskapsåtgärd ska ingå i det löpande arbetet inom beredskapssystemets olika delar och nivåer. Det kommer krävas gemensamma system, processer och kommunikationskanaler inom modellen, som vid implementering testas och vidareutvecklas i nära samarbete mellan offentliga och privata aktörer.

Vid framtagandet av modellen har företag, branschorganisationer och andra relevanta aktörer bidragit med kunskap och erfarenheter. Dessa aktörer kommer fortsatt vara viktiga för modellens funktion och utveckling.

Modellförslaget består av tre delar:

Del 1: Struktur och samverkan

Beskriver modellens struktur för samverkan, samt ansvar, roller och kontaktvägar. En nationellt samordnande funktion för försörjningsberedskap, samt en ny beredskapssektor för industri, bygg och handel bör utses. Inom den nationellt samordnande funktionen föreslås att det inrättas en arbetsgrupp för produktionsomställning bestående av relevanta aktörer med kompetens eller utpekat ansvar kopplat till produktionsomställning. Arbetsgruppen bör även bestå av representanter för näringslivet.

Del 2: Information och stöd

Beskriver vilken information och stöd som modellen behöver samla och förmedla mellan aktörerna, exempelvis lägesbild, regelverk, upphandlingsprocesser och förmågehöjande insatser. Modellen bygger på en logik om att information och stöd i så stor utsträckning som möjligt förbereds i normalläge, för att sedan i kris och höjd beredskap anpassas utifrån situation.

Del 3: Kommunikation

Beskriver olika aspekter av kommunikation som behöver beaktas för att tillgodose syftet med modellen. Modellen behöver tillhandahålla samlad information på en webbplats, samt erbjuda tvåvägskommunikation via till exempel en gemensam samverkansplattform. Kommunikationen behöver kunna ske snabbt, riktat, målgruppsanpassat och säkert, både i normalläge, kris och höjd beredskap.

MSB och Tillväxtverket har gemensamt kommit fram till ett antal slutsatser och rekommendationer.

Myndigheterna bedömer dels att offentlig sektors förmåga att omhänderta företagens förfrågningar och erbjudanden, inför och vid produktionsomställning, behöver stärkas. Dels att näringslivets behov av tydlig kontaktväg, relevant information och återkoppling i samband med kris och höjd beredskap är stor. För att möta detta krävs nationell samordning, med en tillhörande arbetsgrupp för produktionsomställning. Vidare behöver modellen vid implementering testas och vidareutvecklas i nära samarbete mellan offentliga och privata aktörer.

Mot bakgrund av rapportens slutsatser rekommenderas regeringen att utse MSB till den nationellt samordnande funktionen för försörjningsberedskap, samt utse om ansvar och roller för en beredskapssektor inom industri, bygg och handel. Vidare bör regeringen besluta om implementering av modellen, samt ge berörda myndigheter och aktörer med särskild kompetens kopplat till produktionsomställning i uppdrag att bidra och medverka i arbetet. Dessa beslut bör fattas skyndsamt.

Innehåll

1.	Inledning	6
1.1.	Uppdrag och syfte.....	6
1.2.	Metod.....	6
1.3.	Avgränsningar.....	7
1.4.	Beroenden.....	7
1.5.	Definitioner av begrepp	9
2.	Slutsatser och rekommendationer	11
2.1.	Slutsatser.....	11
2.2.	Rekommendationer	12
3.	Förslag till modell för en sammanhållen funktion för information till företag.....	13
3.1.	Inledning	13
3.2.	Modellens syfte och ramar.....	13
3.3.	Del 1. Struktur och samverkan.....	16
3.4.	Del 2. Information och stöd	23
3.5.	Del 3. Kommunikation	28
4.	Risker med modellen.....	32
5.	Förvaltning och kostnader för modellen	34
6.	Referenslista	35

1. Inledning

1.1. Uppdrag och syfte

Regeringen gav Tillväxtverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ett gemensamt *Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap*.¹ I uppdraget ingick att ta fram en modell för en sammanhållen funktion för information till företag som kan stödja produktionsomställning avseende försörjningsviktiga varor och tjänster inför och vid frestida krissituationer och höjd beredskap (hädanefter benämnd modell).

I uppdraget ingick även att identifiera vilken information som företag kan behöva, exempelvis om regelverk, testning och provning.

Uppdraget beslutades av regeringen den 9 november 2023 med slutredovisning till regeringen den 12 december 2024.

Rapporten syftar till att besvara detta uppdrag.

1.2. Metod

För uppdraget etablerades en myndighetsgemensam projektgrupp och en genomförandeplan beslutades.

Som en del i genomförandet har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) på uppdrag av MSB och Tillväxtverket genomfört en kunskapsinhämtning enligt nedan:

- en sammanställning av tidigare studier från FOI kopplade till erfarenheter och upplevda informationsbehov vid produktionsomställning i kris.
- en sammanställning av ett urval av teorier inom kommunikationsvetenskap, samt mer specifikt inom relevanta områden såsom kris- och riskkommunikation och en översikt över informationskanaler.
- en sammanställning av ett antal nationella och internationella exempel på existerande modeller för kommunikation.

Enligt uppdraget skulle kontakt etableras med relevanta företag och övriga aktörer. MSB och Tillväxtverket identifierade ett urval av aktörer som bedömdes kunna ge en bild av näringslivets informationsbehov kopplat till produktionsomställning. Under april och september 2024 genomförde Tillväxtverket och MSB därför fokusgrupper med företag, branschorganisationer och myndigheter. Fokusgrupperna diskuterade också utformning av en modell för en sammanhållen funktion för information till företag, genom vilken denna information kan förmedlas.

¹ Fö2023/01775 Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap. Försvarsdepartementet

RISE (Research Institutes of Sweden) har i enlighet med uppdragsbeskrivningen involverats i arbetet genom att forskningsinstitutet bjudits in och deltagit vid samtliga fokusgrupper. RISE har även involverats genom bilaterala möten.

Sektorsansvariga myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser har involverats genom workshops och en extern remissrunda.

Enligt uppdraget skulle slutbetänkandet *Livsmedelsberedskap för en ny tid* beaktas.² Myndigheterna har tagit del av betänkandet och gjort bedömningen att förslagen har mindre relevans för detta uppdrag. För att ta del av livsmedelssektorns perspektiv har Livsmedelsverket, samt relevanta branschorganisationer och företag från livsmedelssektorn involverats genom deltagande i fokusgrupper.

Underlaget utgör inte en komplett sammanställning eller en heltäckande bild av försörjningsberedskapen utan presenterar exempel som återfunnits i rapporter och identifierats vid de fokusgrupper som genomförts inom uppdraget.

1.3. Avgränsningar

I samråd med Regeringskansliet har MSB och Tillväxtverket fokuserat på de företag som idag saknar en naturlig hemvist i det civila beredskapssystemet. Utgångspunkten i genomförandet av uppdraget har därför varit företag i Sverige inom branscherna industri, bygg och handel som föreslogs ingå i en ny beredskapssektor i delbetänkande *En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap*.³ Potentialen till produktionsomställning bedöms vara stor inom dessa branscher, bland annat sett utifrån erfarenheter från coronapandemin.⁴ Dessa branscher är ofta en del av tvärssektoriella värdekedjor vilket gör att modellen som föreslås behöver ha en tydlig koppling till det övriga beredskapssystemet och bidra till nationell koordinering av information som är viktig för flera sektorer.

Uppdraget berör inte hur företagen ska ställa om. Det behandlar inte heller vilka beslut som berörda myndigheter behöver fatta.

Uppdraget syftar till att leverera ett första förslag på en modell som senare kan vidareutvecklas.

1.4. Beroenden

Det har funnits ett antal beroenden att ta hänsyn till vid utformningen av föreslagen modell inom detta uppdrag. För att inte förekomma pågående utredningar har vi inom

² SOU 2024:8 Utredningen om en ny livsmedelsberedskap. *Livsmedelsberedskap för en ny tid: betänkande*. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

³ SOU 2024:19. Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap. *En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap: delbetänkande*. Klimat- och näringslivsdepartementet.

⁴ Totalförsvarets forskningsinstitut. *Omställningar under coronapandemin – Erfarenheter och lärdomar inför framtida kriser*, (FOI-R- -5247- -SE, 2021).

uppdraget valt att inte fördjupa vissa delar av modellen. Slutbehandlingen av flera av dessa utredningar pågår parallellt med genomförandet av detta regeringsuppdrag och kan komma att påverka utfallet.

- *Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap*⁵ pågår och har fått ett tilläggsdirektiv innebärande att utredningen även ska analysera och redogöra för hur avtal om inköp av varor och tjänster för att trygga försörjningsberedskap kan ingås för att skapa en effektiv, enhetlig, förutsebar och långsiktig försörjning av samhällsviktiga varor och tjänster.

I utredningens delbetänkande *En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap*⁶ föreslås en ny beredskapssektor för industri, bygg och handel med tre nya beredskapsmyndigheter; SGU, Boverket och Tillväxtverket med den sistnämnda som sektorsansvarig myndighet. Utredningen har även i uppdrag att bland annat analysera huruvida ett ytterligare samhällsuppdrag för forskningsinstitutet RISE med målsättningen att säkerställa bolagets verksamhet inom industriforskning, provning och certifiering kan upprätthållas under kris eller höjd beredskap, vilket potentiellt skulle kunna resultera i ett förslag om ett eventuellt utökat samhällsuppdrag till RISE.

- *Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen*⁷ har sedan tidigare lämnat slutbetänkandet *En modell för svensk försörjningsberedskap*⁸ vilket löpande beaktas inom regeringsuppdraget. Utredningen föreslår bland annat att MSB tillförs en samordnande roll för försörjningsberedskapen och mer specifikt bör utgöra en kontaktpunkt för företag kring produktionsomställning. Förslaget bedöms ha särskild bäring på detta uppdrag. Slutbetänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.
- Parallellt med detta uppdrag pågår ett regeringsuppdrag med fokus på modell för nationella försörjningsanalyser som genomförs av MSB och Socialstyrelsen.⁹ Det uppdraget kommer att föreslå tydligare ansvar och roller för information kopplat till försörjningsanalyser. Förslagen i uppdraget berör bland annat vem som ska tillhandahålla delar av den information som föreslås förmedlas via modellen i detta uppdrag.

⁵ Dir 2022:72. Ökad försörjningsberedskap för varor och tjänster från industrin. Klimat- och näringslivsdepartementet.

⁶ SOU 2024:19.

⁷ Dir 2021:65. Nationell samordning av försörjningsberedskapen. Justitiedepartementet.

⁸ SOU 2023:50. Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen. *En modell för svensk försörjningsberedskap: betänkande*. Försvarsdepartementet.

⁹ FÖ2024/00053. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Socialstyrelsen att genomföra en försörjningsanalys avseende samhällets behov av och tillgång till sjukvårdsprodukter. Försvarsdepartementet.

1.5. Definitioner av begrepp

Tabell 1. Begrepp och definitioner

Begrepp	Definition
Aktörer	Omfattar såväl offentliga som privata aktörer.
Beredskapsåtgärder	Åtgärder för att stärka tillgången till en viss vara eller tjänst. Ett exempel är produktionsomställning. Det finns även andra beredskapsåtgärder som kan planeras i förväg, till exempel lagring av produkter, investeringar i ny produktionslina eller maskiner vars kapacitet utnyttjas när det behövs.
Fredstida kris	Situation som avviker från det normala, drabbar många människor, stora delar av samhället, eller hotar grundläggande värden, samt innebär en allvarlig störning, eller en överhängande risk för en allvarlig störning av viktiga samhällsfunktioner, och kräver samordnade och skyndsamma åtgärder från flera aktörer. ¹⁰ Begreppet fredstida krissituationer används i förordningen, i rapporten används begreppet kris.
Försörjningsberedskap	Verksamhet som syftar till att vid fredstida krissituationer och höjd beredskap upprätthålla den försörjning av varor och tjänster som är nödvändig för befolkningens överlevnad, för att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, samt att bidra till det militära försvarets förmåga. ¹¹
Försörjningsviktiga varor och tjänster	Varor och tjänster som är nödvändiga vid fredstida krissituationer och höjd beredskap för befolkningens överlevnad, för att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna eller för att bidra till det militära försvarets förmåga. ¹²
Höjd beredskap	Innebär antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då skall bedrivas. År Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap. År Sverige i krig råder högsta beredskap. Beslut om skärpt eller högsta beredskap får avse en viss del av landet eller en viss verksamhet. ¹³
Kontaktpunkt	Avser den myndighet som är motpart till aktörer vid kommunikation och information inför och vid produktionsomställning.

¹⁰ Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Svensk författningssamling.

¹¹ SOU 2023:50.

¹² SOU 2023:50, s.205.

¹³ Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap. Svensk författningssamling.

Begrepp	Definition
Principer: Ansvarsprincipen	Den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer också har motsvarande ansvar vid störningar i samhället. Aktörer har ett ansvar att agera även i osäkra lägen. Den utökade ansvarsprincipen innebär att aktörerna ska stödja och samverka med varandra. ¹⁴
Likhetsprincipen	Aktörer ska inte göra större förändringar i organisationen än vad situationen kräver. Verksamheten under samhällsstörningar ska fungera som vid normala förhållanden, så långt det är möjligt. ¹⁵
Närhetsprincipen	Samhällsstörningar ska hanteras där de inträffar och av de som är närmast berörda och ansvariga. ¹⁶
Produktionsomställning	Den förändring av produktion som företag utför i syfte att bidra till samhällets hantering av kriser och höjd beredskap. Innefattar både varor och tjänster som upprätthåller samhällsviktig verksamhet. Produktionsomställningar kan ta olika form – Företag kan börja tillverka andra mängder av befintliga varor, nya typer av varor, eller börja använda andra tillvägagångssätt för produktion. Produktionsomställning genomförs oftast spontant (ej förberedd) utifrån uppkomna behov under kris och höjd beredskap. Den kan även ske planerat (förberedd) genom exempelvis avtal.
Samhällsviktig verksamhet	Verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet. I detta sammanhang ska verksamhet förstås som ett vidare begrepp. Det inkluderar exempelvis även anläggningar, processer, system och noder. ¹⁷
Samlad lägesbild	Samlade lägesbilder sammanställs för att underlätta förståelse för det inträffade. Med hjälp av samlade lägesbilder kan vi underlätta bedömningar av händelsen och dess konsekvenser för att kunna vidta lämpliga och samordnade åtgärder, enskilt eller aktörsgemensamt. ¹⁸ I rapporten avses med lägesbild ett urval av information, relevant för produktionsomställning, som analyseras och sammanställs i form av beskrivningar eller bedömningar av aktuellt läge.

¹⁴ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar* (MSB 777, 2018).

¹⁵ MSB 777, 2018.

¹⁶ MSB 777, 2018.

¹⁷ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Samhällsviktig verksamhet, <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/samhallsviktig-verksamhet/>, (241108).

¹⁸ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Om lägesbild*. (MSB 2443, 2024).

2. Slutsatser och rekommendationer

2.1. Slutsatser

Inom ramen för uppdragets genomförande har följande slutsatser identifierats:

- Offentlig sektors förmåga att omhänderta företagens förfrågningar och erbjudanden inför och vid produktionsomställning behöver stärkas, för detta krävs nationell samordning.
- Näringslivets behov av en tydlig kontaktväg och relevant information i samband med kris och höjd beredskap är stor.
- För att skapa tydlighet och undvika parallella strukturer byggs modellförslaget som en del av det befintliga beredskapssystemet. Produktionsomställning som beredskapsåtgärd ska ingå i det löpande arbetet inom beredskapssystemets olika delar och nivåer.
- Kopplat till den nationellt samordnande funktionen föreslås att det inrättas en arbetsgrupp för produktionsomställning. Arbetsgruppen bör bestå av, och samverka med, relevanta aktörer med kompetens eller utpekat ansvar kopplat till produktionsomställning. Arbetsgruppen bör även bestå av representanter för näringslivet. Arbetsgruppen föreslås ansvara för framtagandet av den information som identifierats inom uppdraget och utgöra en bas med expertkompetens, inför och vid produktionsomställning.
- Den nationellt samordnande funktionen är lämpad att identifiera, sätta samman och driva arbetsgruppen, samt vid behov sammanställa lägesbilder, nationellt och tvärsektoriellt.
- Informationen behöver i så stor utsträckning som möjligt förberedas i normalläge. I kris och höjd beredskap behöver information anpassas utifrån situation.
- Modellen förutsätter en långsiktig och stabil förvaltning med resurser för implementering, utveckling och drift.
- Det kommer krävas gemensamma system för kommunikation och dialog med näringsliv som uppfyller de krav på säkerhet och tillgänglighet som modellen ställer.
- Modellen behöver vid implementering testas och vidareutvecklas i nära samarbete mellan offentliga och privata aktörer. Företag och branschorganisationer bör i första hand delta på frivillig basis och utifrån gemensamma intressen om stärkt beredskap.
- Relevanta myndigheter bör bidra till modellen genom att aktivt delta i samverkan och genomförandet av förmågehöjande insatser och aktiviteter, samt bidra med sakkunskap och information.

2.2. Rekommendationer

Mot bakgrund av rapportens slutsatser ser vi behov av att följande beslut fattas skyndsamt:

- Regeringen bör utse MSB till ansvarig för den nationellt samordnande funktionen för försörjningsberedskap.
- Regeringen bör besluta om ansvar och roller för en beredskapssektor inom industri, bygg och handel, och utse sektorsansvarig myndighet samt besluta om vilka andra myndigheter som bör ingå i sektorn.
- Berörda myndigheter och aktörer med särskild kompetens kopplat till produktionsomställning bör få i uppdrag av regeringen att bidra och medverka i arbetet med modellen.
- Regeringen bör besluta om implementering av modellen samt avsätta resurser för ett ändamålsenligt genomförande.

3. Förslag till modell för en sammanhållen funktion för information till företag

3.1. Inledning

I detta kapitel presenteras förslaget till modell för information till aktörer som kan stödja produktionsomställning, inför och vid kris och höjd beredskap. Vidare presenteras även den kommunikation, information och stöd som aktörer kan behöva.

Produktionsomställning avser den förändring av produktion som företag utför i syfte att bidra till samhällets hantering av kriser och höjd beredskap. Det innefattar både varor och tjänster som upprätthåller samhällsviktig verksamhet och kan ske spontant (ej förberedd) utifrån uppkomna behov, eller planerat (förberedd) genom exempelvis avtal. Produktionsomställning som beredskapsåtgärd ingår i arbetet med försörjningsberedskap och ska ses som ett komplement till andra beredskapsåtgärder, som exempelvis beredskapslager, skyddsåtgärder med mera. Lösningarna för produktionsomställning behöver situationsanpassas utifrån händelse och behov och är beroende av vilken produkt som ska tas fram, vilken produktionsmetod och teknologi för omställning som används. Den kunskapen finns inom näringslivet, hos branschorganisationer och enskilda företag.

Däremot kan vi, utifrån erfarenheter från till exempel coronapandemin, konstatera att offentlig sektors förmåga att i krisen omhänderta företagens förmåga till produktionsomställningar behöver stärkas.¹⁹

3.2. Modellens syfte och ramar

Modellen ska bidra till en effektiv produktionsomställning inför och vid kriser och höjd beredskap. Detta genom att underlätta informationsflöden och kontaktvägar för aktörer och säkerställa att de har tillgång till relevant och aktuell information (för mer om vilken information, se 3.4 Del 2. Information och stöd).

Modellen ska dessutom bidra till att etablera samverkan mellan offentliga och privata aktörer, och genom tydlig ansvarsfördelning och styrning kunna inrikta, samordna och förmedla relevant information, såväl nationellt som tvärsektoriellt. För det krävs gemensamma system, processer och kommunikationskanaler. Modellen behöver vid implementering testas och vidareutvecklas i nära samverkan mellan offentliga och privata aktörer.

Följande ramar har varit vägledande i utvecklingen av modellen. Modellen ska:

- bygga på befintliga strukturer – såsom beredskapssystemet, befintliga nätverk och befintliga informationssystem.

¹⁹ SOU 2023:50, s. 298, 366.

- vara anpassningsbar och skalbar om situationen förändras och fungera för olika situationer. Modellen ska också kunna anpassas och uppdateras baserat på erfarenheter från genomförda produktionsomställningar.
- fungera som en ingång för företagen och andra aktörer, ge samlad information samt hänvisa vidare för mer detaljerad information i de fall det krävs.
- återge korrekt och aktuell information.
- kunna förmedla samlad lägesbild med information relevant för produktionsomställning, inklusive information om tillgångar, behov och brister.
- kunna hantera, dela och kommunicera information utifrån gällande regelverk.
- erbjuda tvåvägskommunikation.
- möjliggöra samverkan mellan offentliga och privata aktörer.

3.2.1. Målgrupp

Målgrupp för den föreslagna modellen är samtliga aktörer som är i behov av och berörs av information och kommunikation inför och vid produktionsomställning, inte minst de företag som under kris och höjd beredskap:

- ställer om sin produktion för att tillhandahålla varor, eller tjänster, som företaget normalt sett inte producerar för att möta en uppkommen bristsituation i samhället,
- inte redan har en etablerad kontakt eller samverkan med en beredskapsmyndighet, region eller kommun,
- där befintlig kontakt inte har möjlighet att hantera produktionsomställningen (till exempel ny produkt som ska lösa bristsituation i annan sektor, region eller kommun),
- där deras produktionsomställning inte redan är en del av ett avtal eller beredskapsåtgärd med en myndighet, region eller kommun som har behov av bristvaran.

Modellen riktar sig även till de myndigheter och aktörer som har expertkunskap kopplat till produktionsomställning inom exempelvis regelverk, testning, certifiering och provning.

3.2.2. Modellens tre delar

Modellförslaget består av tre delar och beskrivs genom illustrationer med tillhörande fördjupande beskrivning.

- **Del 1: Struktur och samverkan**
Beskriver modellens struktur för samverkan, samt ansvar, roller och kontaktvägar.
- **Del 2: Information och stöd**
Beskriver vilken information och stöd som modellen behöver samla och förmedla mellan aktörerna.

- **Del 3: Kommunikation**

Beskriver olika aspekter av kommunikation som behöver beaktas för att tillgodose syftet med modellen.

3.3. Del 1. Struktur och samverkan

Modellen bygger på en nätverksstruktur där flera aktörer samverkar och tillsammans bidrar till funktionen på olika sätt. Förslaget utgår till stor del från det befintliga beredskapssystemet. För att undvika att skapa parallella strukturer och skapa otydlighet i roller och ansvar, för såväl näringslivet som för de offentliga aktörerna, har vi valt att förhålla oss till de tre grundläggande principerna för det svenska krishanteringssystemet: ansvars-, närhets-, likhetsprinciperna²⁰, samt Gemensamma grunder – ramverket för ledning och samverkan.²¹

Offentlig sektors förmåga att omhänderta företagens förfrågningar och erbjudanden inför och vid produktionsomställning behöver stärkas, för detta krävs nationell samordning. För att tillgodose behoven genom den här modellen är bedömningen att nya funktioner behöver etableras, i enlighet med förslag i bland annat slutbetänkandet *En modell för svensk försörjningsberedskap*²² och delbetänkande *En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap*²³, som syftar till att komplettera det befintliga beredskapssystemet. Det inkluderar att det utses en nationellt samordnad funktion för försörjningsberedskap, samt en ny beredskapssektor för industri, bygg och handel med tillhörande sektorsansvarig myndighet och beredskapsmyndigheter.

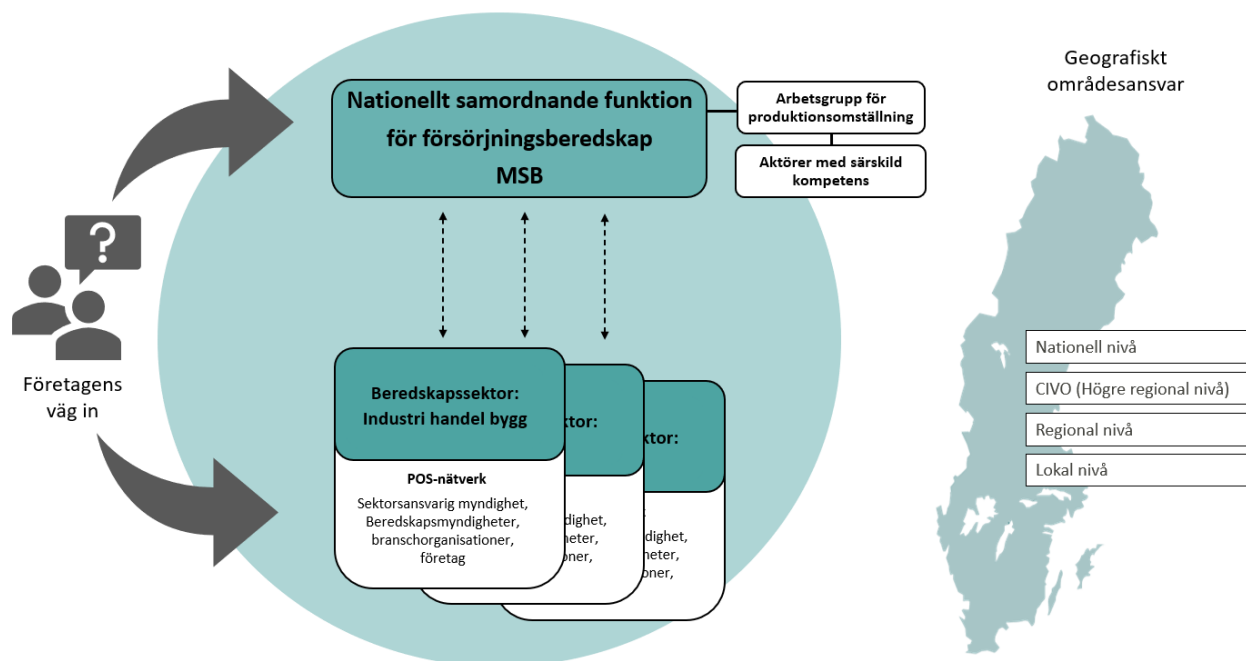
Vidare bör det inrättas en arbetsgrupp för produktionsomställning som en del av den nationellt samordnande funktionen för försörjningsberedskap, härnäst benämnd nationellt samordnande funktion. Den nationellt samordnande funktionen samverkar och koordinerar information med befintliga nätverk och forum inom beredskapssystemet. Detta för att flera av de aktörer som kan komma att beröras av frågor som rör produktionsomställning redan utgör en del av beredskapssystemet och därmed redan ingår i etablerade strukturer och sammanhang. Produktionsomställning som beredskapsåtgärd ska ingå i det löpande arbetet inom beredskapssystemets olika delar och nivåer.

²⁰ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Det svenska civila beredskapssystemet*. <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/det-svenska-civila-beredskapssystemet/>, (241108).

²¹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Gemensamma grunder – ramverk för ledning och samverkan* <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/gemensamma-grunder--ramverk-for-samverkan-och-ledning/>, (241108).

²² SOU 2023:50.

²³ SOU 2024:19.

Figur 1 Modellens struktur för samverkan och kontaktvägar

Nedan följer en fördjupad beskrivning av innehållet i modellens struktur under respektive rubrik, med beskrivning av varje aktörs roll och ansvar.

3.3.1. Nationellt samordnande funktion för försörjningsberedskap

Inom den nationellt samordnande funktionen bör stöd, inför och vid produktionsomställning, vara en av arbetsuppgifterna. Inom modellen förslås funktionen ansvara för att:

- Identifiera, sätta samman och driva en särskild arbetsgrupp för produktionsomställning. (Denna arbetsgrupp beskrivs längre ned).
- Ansvara för att det tas fram, förmedlas och förvaltas information om produktionsomställning som är riktad till alla sektorer och aktörer. Se 3.4 Del 2. Information och stöd.
- Samordna och koordinera kommunikation och information inför och vid produktionsomställning, nationellt och tvärsektoriellt.
- Utgöra en kontaktpunkt för aktörer, inte minst de företag som saknar naturlig hemvist i en befintlig beredskapssektor. Denna kontaktpunkt ska vara kommunicerad och etablerad och det behöver tydligt framgå var aktörerna ska vända sig vid normalläge, kris och höjd beredskap.
- Prioritera bland inkommande förfrågningar, behov och kontakter, och utifrån samlad lägesbild ta ärenden vidare för hantering. Det förutsätter att den nationellt samordnande funktionen har tydligt mandat, samt god kännedom om vilka aktörer som är relevanta för olika frågor kopplat till produktionsomställning.

- Vara en stödjande funktion till sektorsvisa nätverk för privat-offentlig samverkan (POS), exempelvis genom att tillhandahålla system, plattformar, övningskoncept och godkända rum (för delgivning av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter).
- Vid behov sammanställa och förmedla beslutsunderlag till regeringen.

3.3.2. Arbetsgrupp för produktionsomställning

Inom modellen föreslås en arbetsgrupp kopplad till den nationellt samordnande funktionen som ska arbeta med information relevant för produktionsomställning. Tillväxtverket och MSB har en nyckelroll i arbetsgruppen utifrån deras uppdrag och kompetens.

Arbetsgruppen bör även bestå av, och samverka med, relevanta aktörer med kompetens eller utpekat ansvar kopplat till produktionsomställning. Arbetsgruppen bör även bestå av representanter för näringslivet. Under uppdragets genomförande har exempel på aktörer som skulle vara relevanta för arbetsgruppen identifierats, såsom branschorganisationer, företag med erfarenhet av produktionsomställningar, myndigheter samt offentliga aktörer.

Arbetsgruppen för produktionsomställning föreslås ansvara för att:

- Ta fram och sammanställa den information som identifierats inom ramen för regeringsuppdraget, se 3.4 Del 2. Information och stöd.
- Fungera som en bas med expertkompetens i normalläge, liksom vid kris och höjd beredskap. Exempelvis genom att bistå med kvalificerade råd och svar på frågor som berör produktionsomställning, samt vid behov ta vidare ärenden till sin ordinarie verksamhet för hantering och utredning.
- Genom den nationellt samordnande funktionen bidra till att utveckla rutiner och processer, samt förmågehöjande insatser och aktiviteter.

Detta förutsätter bland annat att varje aktör säkerställer representation med relevant mandat och kompetens om det egna ansvarsområdet. Formerna för arbetsgruppen och exakt vilka aktörer som bör ingå behöver analyseras och utvecklas vidare i samband med implementering av modellen. Initialt blir arbetsgruppens primära ansvar att identifiera och sammanställa den information som behövs.

3.3.3. Aktörer med särskild kompetens

Aktörer som har kompetens eller ansvar för en viss fråga av relevans kopplat till produktionsomställning bör bidra till modellen genom att aktivt delta i samverkan, genomföra insatser inom sitt ansvarsområde och bidra med sakkunskap och information. Antingen kan de ingå i arbetsgruppen för produktionsomställning, alternativt så behöver den nationellt samordnande funktionen samverka med dem för att inhämta relevant information. Det kan exempelvis vara aktörer som har ett särskilt utpekat uppdrag eller ansvar för vissa frågor och områden relevanta för produktionsomställning, eller aktörer som idag har ansvar för olika regelverk.

Exempel på aktörer är Upphandlingsmyndigheten, FMV, Kommerskollegium, Tillväxtverket, MSB, Konkurrensverket, RISE, Vinnova med flera.²⁴

De identifierade myndigheter vars ansvarsområde berörs av en fredstida krissituation ska, i enlighet med förordningen om statliga myndigheters beredskap, vidta de åtgärder som behövs för att hantera den uppkomna situationen och konsekvenserna av den. Myndigheterna ska dessutom samverka och stödja varandra vid en sådan krissituation.²⁵ Vidare behöver dessa myndigheter beakta totalförsvarets krav och verka för att så långt som möjligt upprätthålla sin verksamhet.²⁶

3.3.4. Företag och branschorganisationer

Inom modellen bör branschorganisationer och företag bidra genom att aktivt delta i samverkan och genomförandet av förmågehöjande insatser och aktiviteter, samt bidra med sakkunskap och information. Företag och branschorganisationer bör i första hand delta på frivillig basis och utifrån gemensamma intressen om stärkt beredskap.

Som företrädare för sina medlemsföretag och branscher i stort har branschorganisationer en viktig roll i modellen. De kan förmedla branschkunskap och vara en länk mellan offentliga aktörer och företag, förmedla näringslivets behov, samt stötta företagen genom vägledning och information. Förutsättningar för detta ser olika ut inom olika branscher och behöver anpassas därefter.

Som stöd för det förebyggande planeringsarbetet kan staten i förekommande fall tillämpa lag om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.²⁷

3.3.5. Beredskapssektorer och nätverk för privat-offentlig samverkan

En beredskapssektor består av flera beredskapsmyndigheter med sakkunskap inom olika områden. En av beredskapsmyndigheterna inom respektive beredskapssektor är utpekad som sektorsansvarig myndighet. Sektorsansvariga myndigheter ska bland annat leda arbetet med att samordna åtgärder inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap, kunna lämna lägesbilder för sektorn, samt verka för att samverkan med näringslivet sker i den utsträckning det behövs.²⁸ Flera beredskapssektorer driver nätverk för privat-offentlig samverkan (POS-nätverk). Enligt modellförslaget ska sektorsansvariga myndigheter och beredskapsmyndigheter

²⁴ Remiss av SOU 2023:50 *En modell för svensk försörjningsberedskap*, <https://www.regeringen.se/remisser/2023/10/remiss-av-sou-202350-en-modell-for-svensk-forsorjningsberedskap/>, (241108).

²⁵ Förordning (2022:524), 8-9§§.

²⁶ Förordning (2022:524), 10§.

²⁷ Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen. Svensk författningssamling.

²⁸ Förordning (2022:524) 23-25§§.

vid behov samverka inom sina POS-nätverk och andra relevanta nätverk kring frågor som rör produktionsomställning.

Sektorsansvariga myndigheter har en viktig roll att koordinera och dela relevant information inom ramen för denna modell. Myndigheter inom beredskapssektorn bör bidra till modellen genom att aktivt delta i samverkan och i genomförandet av förmågehöjande insatser och aktiviteter, samt bidra med sakkunskap och information.

Myndigheterna inom beredskapssektorn ska även fungera som en kontaktpunkt för de företag som har etablerad kontakt, samverkan eller avtal om beredskapsåtgärder inom sektorn. De bör också ha god kännedom om vilka aktörer som är relevanta för olika frågor kopplat till produktionsomställning och guida företagen vidare i de fall behov finns.

I de fall som ett ärende inte kan hanteras endast inom den egna sektorn eskaleras det vidare till den nationellt samordnande funktionen.

3.3.6. Geografiskt områdesansvar

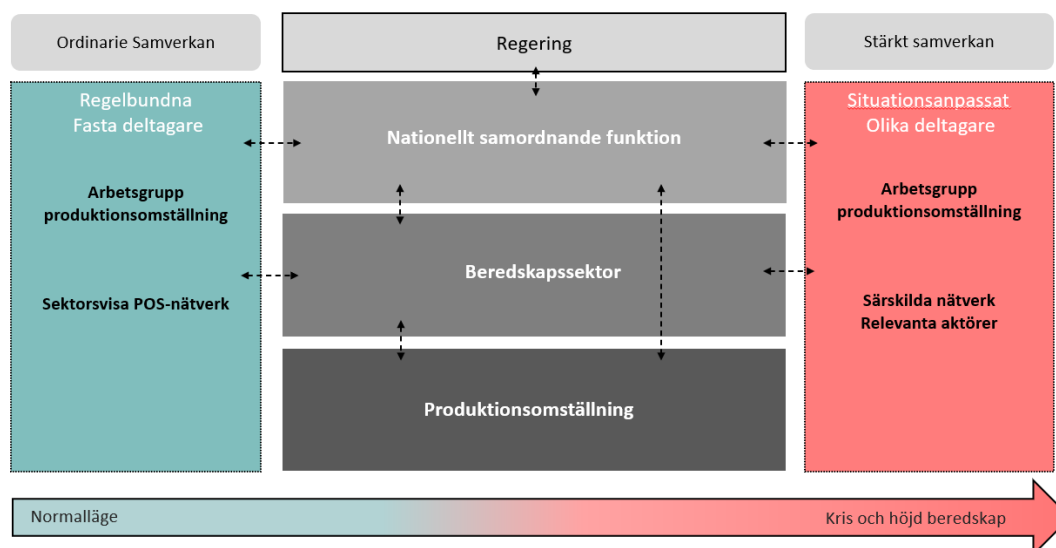
Det finns idag samordning på olika geografiska nivåer inom det så kallade geografiska områdesansvaret:

- **Nationell nivå** – Regeringen har det geografiska områdesansvaret på nationell nivå. Som stöd i detta arbete finns Regeringskansliet och de centrala myndigheterna. MSB har ett särskilt uppdrag att verka för samordning mellan myndigheterna i frågor om krisberedskap och höjd beredskap.
- **Högre regional nivå** – Sveriges länsstyrelser är indelade i sex civilområden (CIVO) där en länsstyrelse per civilområde har ett utökat ansvar för civilt försvar och för samordning med det militära försvaret.
- **Regional nivå** – Länsstyrelserna utövar de geografiska områdesansvaret på regional nivå och är länken mellan nationell och lokal nivå. Länsstyrelsen ska vara sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas. Länsstyrelserna ska verka för att information till allmänheten och företrädare för massmedia samordnas. Vid krig ska länsstyrelsen som högsta civila totalförsvarsmyndighet inom länet verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås.
- **Lokal nivå** – Kommunerna har det geografiska områdesansvaret på lokal nivå. Bland annat ska kommunerna, vid en samhällsstörning verka för att krishanteringsåtgärder som vidtas av olika aktörer samordnas, samt ansvara för att information till allmänheten på lokal nivå samordnas.

Arbetet med produktionsomställning är en del i den samlade beredskapen och hanteringen av samhällsstörningar på olika geografiska nivåer. Det är ofta geografiskt områdesansvarig aktör på regional och kommunal nivå som berörs och blir kontaktpunkt i ett tidigt skede i en krishantering. Det behöver med andra ord finnas arbetsformer för informationsdelning med, och koppling av arbetet med produktionsomställning till det samlade arbetet som bedrivs på de geografiska nivåerna.

3.3.7. Ordinarie och stärkt samverkan och kontaktvägar

I bilden nedan beskrivs den ordinarie samverkan för produktionsomställning som föreslås finnas i ett normalläge och den stärkta samverkan som aktiveras vid kris och höjd beredskap, samt informationsflöden och kontaktvägar.

Figur 2 Samverkan för produktionsomställning i normalläge, kris och höjd beredskap

Med ordinarie samverkan avses i modellen etablerade nätverk och grupper med fasta deltagare och en regelbundenhet i samverkan. Stärkt samverkan innebär att ett situationsanpassat urval av relevanta deltagare kallas in till ett särskilt nätverk för operativ hantering. För detta finns en etablerad struktur, så kallad Gemensamma grunder – ramverket för ledning och samverkan, som appliceras på den föreslagna modellen.²⁹ Modellen tar sin utgångspunkt i ansvarsprincipen och eskalering inom beredskapssystemet sker hierarkiskt från lokal, till regional, till nationell nivå enligt gällande praxis inom krisberedskapen.

För att omhänderta informationen inom modellen behöver den nationellt samordnande funktionen och arbetsgruppen för produktionsomställning integreras i befintlig beredskapsstruktur. I ordinarie samverkan ansvarar arbetsgruppen för att stötta aktörer med den förebyggande och kunskapshöjande information som beskrivs i del 2. I stärkt samverkan är det i första hand berörd myndighet (exempelvis ansvarig beredskapsmyndighet eller länsstyrelse) som ansvarar för hantering (enligt ansvarsprincipen). I de fall denna myndighet inte har möjlighet att hantera produktionsomställningen inom sitt ansvarsområde behöver ärendet eskaleras till den nationellt samordnande funktionen, vilka i sin tur samverkar med berörda aktörer enligt ramverket för ledning och samverkan.

²⁹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Gemensamma grunder – ramverk för ledning och samverkan*.

Arbetsgruppen för produktionsomställning kan fungera som ett stöd, och bidra med information och kompetens, för aktörerna vid normalläge, kris och höjd beredskap. Det är upp till den sammanhållande myndigheten (oavsett nivå) att vid behov samverka med arbetsgruppen.

3.3.8. Kontaktvägar

Givet modellens målgrupp är det viktigt att det tydligt framgår att det finns en nationellt samordnande funktion, som också utgör en kontaktpunkt utöver de befintliga kontaktvägar som redan finns i beredskapssystemet. Kontaktpunkten ska vara tillgänglig i normalläge, kris och höjd beredskap.

Detta innebär att:

- Företag som saknar etablerad kontakt, samverkan eller avtal om beredskapsåtgärder med en myndighet, region eller kommun, ska vända sig till den nationellt samordnande funktionen.
- Företag som redan har etablerad kontakt, samverkan eller avtal om beredskapsåtgärder med en myndighet, region eller kommun, vänder sig i första hand till den kontakten.

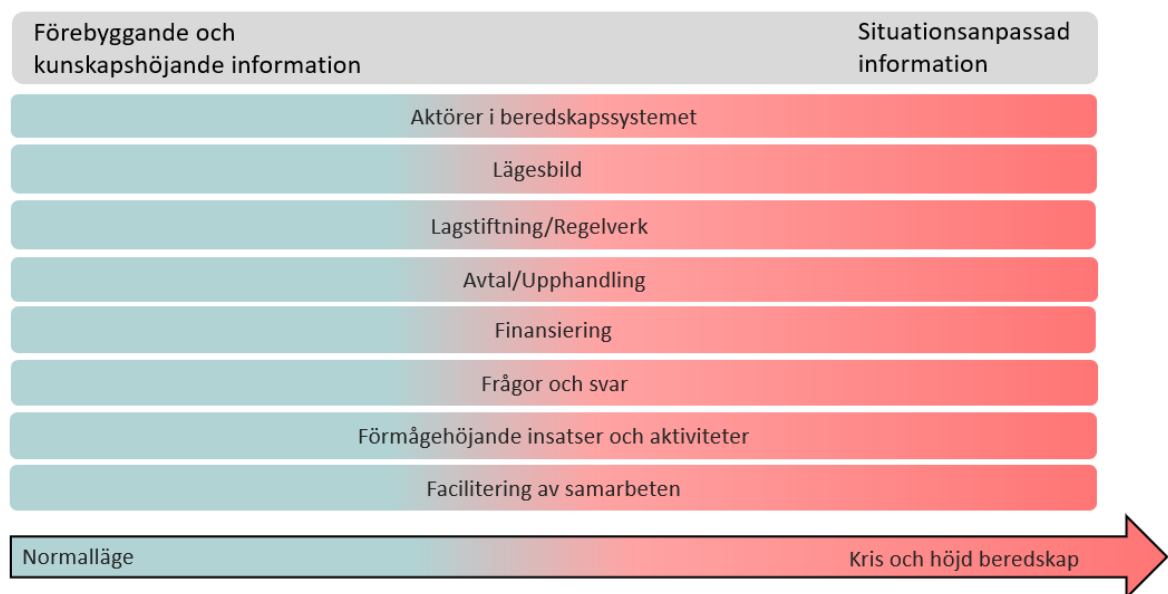
Den nationellt samordnande funktionen kommer att hantera informationsflöden och kontakter via beredskapssektorerna såväl som direkt via företag och aktörer. Förfrågningar och erbjudanden från framför allt företag måste kontinuerligt omhändertas och samordnas inom det offentliga systemet. Den nationellt samordnande funktionen får en särskilt viktig roll i denna hantering för att säkerställa att dessa ärenden inte faller mellan stolarna. Det måste tydligt framgå för såväl offentliga myndigheter som näringsliv vart man vänder sig och vem som hanterar ärendet, och det behöver säkerställas att återkoppling sker. Det är genom samverkanstrukturen vi utvecklar förmågan att hantera dessa flöden.

3.4. Del 2. Information och stöd

Detta avsnitt beskriver vilken information modellen behöver samla och förmedla mellan aktörerna, samt vilka övriga stöd som modellen bör tillhandahålla. Modellen bygger på en logik om att information och stöd i så stor utsträckning som möjligt förbereds i normalläge, för att sedan i kris och höjd beredskap anpassas utifrån situation. Det förutsätter att det sker ett förberedande och förebyggande arbete i syfte att ge kunskap och möjlighet till förberedelse för aktörerna. Det kan exempelvis handla om att förmedla information om vad produktionsomställning innebär och hur det relaterar till andra beredskapsåtgärder. Det är en förutsättning att samtliga aktörer ska kunna ha tillgång till samlad information inför och vid produktionsomställning. Det kan även innebära att upprätta rutiner, ta fram utbildningsmaterial och se över regelverk.

Modellen behöver ha en inbyggd flexibilitet för att anpassa information i syfte att underlätta för aktörerna att agera i händelse av kris eller höjd beredskap och därmed öka förutsättningarna för en effektiv produktionsomställning.

De olika ämnesområdena nedan är i flera fall beroende av varandra och skapar förutsättningar för varandra. Innehållet ska hållas aktuellt och bör uppdateras löpande utifrån tillkomna erfarenheter.

Figur 3 Information modellen behöver innehålla och förmedla

Nedan följer en fördjupad beskrivning av innehållet under respektive ämnesområde.

3.4.1. Aktörer i beredskapssystemet

Det ska finnas samlad information om vilka aktörer som ingår i beredskapssystemet, hur beredskapsstrukturen ser ut och är uppbyggd. Det ska även finnas information om ytterligare aktörer med särskild kompetens relevant för produktionsomställning. Det ska även kunna förmedlas information om ansvariga aktörer relevanta för produktionsomställning, mandat och kontaktuppgifter, både vid normalläge, kris och

höjd beredskap. Vilka de ansvariga aktörerna är, är beroende av aktuell kris. Modellen ska säkerställa att det blir korrekt och att informationen förmedlas.

3.4.2. Lägesbild

Med lägesbild i detta fall avses ett urval av information relevant för produktionsomställning som sammanställs i form av beskrivningar eller bedömningar av aktuellt läge. Samlade lägesbilder kan underlätta bedömningar av händelser och dess konsekvenser för att kunna vidta lämpliga och samordnade åtgärder. Detta kan exempelvis innefatta behov av produkter, tjänster eller funktioner, samt tillgången, prioriteringar, eller produktion av dessa.

Inom ramen för sektorsansvariga myndigheters samt länsstyrelsernas ansvar ska de kunna lämna lägesbilder för den egna sektorn, eller det geografiska områdesansvaret. Den nationellt samordnande funktionen ska vid behov kunna sammanställa lägesbild nationellt och tvärsektoriellt. Informationens karaktär och eventuella krav på sekretess avgör hur informationen delas mellan myndigheter, näringsliv och andra aktörer.

Vid kris och höjd beredskap behöver informationen sammanställas och koordineras av en ansvarig aktör enligt ansvarsprincipen. Målsättningen är att förbättra systemets förmåga att tillhandahålla en tydlig bild av tillgångar och behov utifrån den specifika situationen. Detta med syfte att kunna säkerställa att de varor som tillhandahålls av företag snabbt kommer till användning där de behövs i samhället.

Informationen skulle kunna innefatta allt ifrån tydliga produktionsspecifikationer med angivelser om kvalitet, funktion och kvantitet, till mer öppet hållna beskrivningar för att möjliggöra innovation och kreativa lösningar från näringslivet.

3.4.3. Lagstiftning/Regelverk

Det ska finnas information om gällande lagstiftning och regelverk med påverkan på produktionsomställning. Anpassningar i lagar och regelverk bör ses över och förberedas i ett normalläge så långt det är möjligt.

På grund av produktionsomställningars bredd är det svårt att redogöra för all lagstiftning och regelverk som aktörer kan behöva känna till. Lagstiftning, krav och reglering skiljer sig även åt mellan olika produktkategorier och branscher. Mot bakgrund av detta bör modellen fokusera på lagstiftning och regelverk som aktörer sannolikt kan komma i kontakt med inför eller vid en produktionsomställning.

Några områden där det kan förväntas behövas information har varit återkommande i den kunskapsinhämtning som har gjorts inom ramen för detta uppdrag. Dessa är bland annat:

- Information om lagar och regler vid upphandling och vid statsstöd.
- Information om konkurrenslagstiftning och regelverk.
- Information om lagar och regler gällande certifiering, märkning och standarder samt förfaranden gällande kontroll och provning.

- Information om lagar, regler och förfaranden gällande olika tillstånd som företag kan behöva för sin verksamhet samt om tillståndprocesser.
- Information om gällande EU-lagstiftning som är relevant för produktionsomställning, samt som kan ha påverkan på produktionsomställning, såsom förordningen om ett krisinstrument för den inre marknaden (IMERA-förordningen)³⁰, direktivet om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet)³¹ och direktivet om kritiska entiteters motståndskraft (CER-direktivet)³².
- Information om lagstiftning som kan börja gälla i ett läge av höjd beredskap, såsom fullmaktslagarna³³, ransoneringslagen³⁴ och förfogandelagen³⁵.
- Lagar och regler som gäller internationell handel (import och export), arbetsmiljölagsstiftning, miljölagstiftning, utländska direktinvesteringar, samt lagstiftning och regler som styr olika förutsättningar för produktionsomställning.

Vid kris och höjd beredskap bör modellen informera om de avsteg och dispenser som gäller, baserat på gällande lagstiftning och regelverk. Befintlig information i modellen förstärks eller förtydligas och/eller ny information förmedlas, beroende på specifik situation.

Det kan exempelvis handla om information om:

- tillståndprocesser
- certifiering och märkning
- förenklade handlägningsprocesser
- testning och provning.

Det är också viktigt att modellen förmedlar information om eventuella förändringar i internationell lagstiftning och EU-lagstiftning, samt om de regelverk som kan gälla vid höjd beredskap.

3.4.4. Avtal/Upphandling

Det ska finnas information och stöd kring avtal och upphandling. Offentlig upphandling utgör ett centralt verktyg i syfte att omsätta behov till konkreta åtgärder. För att potentiella anbudsgivare ska få kännedom om behovsbilden och utifrån denna kunna lämna anbud på en upphandling ska upphandlingen enligt huvudregeln annonseras i

³⁰ REGULATION (EU) 2024/2747 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, 9 oktober 2024.

³¹ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2022/2555, 14 december 2022.

³² EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2022/2557, 14 december 2022.

³³ Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap. Svensk författningssamling.

³⁴ Ransoneringslagen (1978:268). Svensk författningssamling.

³⁵ Förfogandelagen (1978:262). Svensk författningssamling.

en registrerad annonsdatabas (med undantag för så kallad direktupphandling utan krav på viss form).³⁶

Vid kris och höjd beredskap ska det i den mån det är möjligt förmedlas information om upphandlingsprocesser och avtalsformer som kan behövas för att uppfylla det behov som uppstår vid den särskilda situationen. Tidigare erfarenheter från kriser har pekat på behov av snabbare processer för att lösa uppkomna produktionsomställningar.

3.4.5. Finansiering

Det ska finnas samlad information om redan beslutad finansiering som kan bli aktuell i händelse av produktionsomställning, exempelvis finansiella bidrag, garantier, försäkringar, skattelättnader eller annan form av ekonomiskt stöd. Information om möjlighet till finansiellt stöd för innovation och betalningslösningar kan också vara aktuell. Vid kris och höjd beredskap bör informationen kompletteras och anpassas utifrån specifik situation.

3.4.6. Frågor och svar

Det ska finnas en samling av vanligt ställda frågor med svar (FAQ) kopplat till produktionsomställning. Detta är ett relativt lättillgängligt sätt att paketera information på som används av flera myndigheter i olika sammanhang (exempelvis på [verksam.se](https://www.verksam.se), [msb.se](https://www.msb.se) och av Tillväxtverket under arbetet med korttidsstödet.)

FAQ byggs på efterhand som inkomna frågor från näringsliv och övriga aktörer besvaras. Skriftliga frågor och svar kan också fungera som ett stöd för aktörer som ska vägleda företag genom andra kanaler.

3.4.7. Förmågehöjande insatser och aktiviteter

För att skapa förståelse, klargöra förväntningar, identifiera brister och behov av utveckling, samt förbereda inför eventuellt kommande produktionsomställningar bör olika typer av kunskapshöjande aktiviteter och övningar genomföras. Övningarna kan exempelvis syfta till att testa rutiner och system utifrån olika scenarion.

Produktionsomställning som beredskapsåtgärd bör integreras som en aspekt i redan pågående och planerad övningsverksamhet.³⁷ Det finns metod- och övningsstöd för att

³⁶ Upphandlingsmyndigheten. *Annonsera*.
<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/inkopsprocessen/genomfor-upphandlingen/annonsera/>, (241108).

³⁷ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Nationell strategi för systematisk övningsverksamhet – För krisberedskap och civilt försvar*. (MSB1625, 2020).

underlätta arbetet med övningsverksamhet på msb.se.³⁸ Stöd till övning tillsammans med näringslivet och inom försörjningsberedskapen är under utveckling inom MSB.

Det behöver även finnas vägledningar, checklistor och andra stödjande material som kan användas av aktörer i syfte att guida företagen rätt i systemet. För att utveckla och stärka modellen och samtidigt sprida och stärka kunskapen bland aktörerna är det viktigt att kontinuerligt utvärdera och ta tillvara olika former av erfarenheter och återföra kunskapen in i modellen. Modellen bör även kunna dra lärdomar från genomförda produktionsomställningar och utvärderingar av inträffade händelser.

3.4.8. Facilitering av samarbeten

För att underlätta produktionsomställning bör modellen kunna skapa möjlighet till matchning och förmedling av tjänster, produkter och samarbeten. Detta kan ta formen av en "matchningstjänst" som skapar förutsättningar för aktörer att knyta kontakter och etablera samarbeten. Det kan underlätta både planeringen inför kommande kriser och höjd beredskap, samt vid operativ hantering att säkerställa att varor och tjänster som tillhandahålls av företag snabbt kommer till användning där de behövs i samhället.

Risken att insatser, informationsdelning och samarbeten blir konkurrenshämmande behöver dock beaktas vid utformningen.

³⁸ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Övningsstöd och verktyg, <https://www.msb.se/sv/utbildning--ovning/ovningsstod-och-verktyg/>, (241108).

3.5. Del 3. Kommunikation

I detta avsnitt beskrivs olika aspekter av kommunikation som behöver beaktas för att tillgodose syftet med modellen. Avsnittet avslutas med några exempel på situationer där modellen tillämpas och kontaktvägarna synliggörs.

3.5.1. Samlad information

I ett normalläge behöver förberedande och kunskapshöjande information kopplat till produktionsomställning tillgängliggöras på en webbplats. Vi rekommenderar att en befintlig webbplats används för publicering av informationen. Informationen ska vara riktad till alla sektorer och aktörer. Webbplatsen ska innehålla samlad information med utgångspunkt i det innehåll som beskrivs i kapitel 3.4. Del 2. Information och stöd, samt länkar relevanta för produktionsomställning som tillhandahålls av aktörer med ansvar för sakområdet. Länkar hänvisar till ursprungskällan för att säkerställa uppdaterad och korrekt information. Det är också viktigt att det framgår vilka kontaktvägar som finns. I ett läge av kris eller höjd beredskap där det behöver ske produktionsomställning, kan informationen behöva kompletteras och anpassas utifrån rådande läge. I dessa fall är det också viktigt att det tydligt framgår var den aktuella informationen finns att tillgå, i de fall den tillhandahålls av annan aktör eller i annan kanal.

3.5.2. Gemensamma samverkansplattformar

För att dela information rörande produktionsomställning i såväl normalläge som kris och höjd beredskap, krävs samverkansplattformar som även näringslivet har möjlighet att använda. Dessa kommunikationslösningar bör tas fram av den nationellt samordnande funktionen som ett komplement till de verktyg och kommunikationskanaler som redan finns. Ett alternativ till detta kan vara att utveckla befintliga kommunikationslösningar, exempelvis informationssystemet WIS.³⁹ WIS är en portal för Sveriges civila beredskap där aktörer delar information före, under och efter samhällsstörningar. Portalen används för att dela, samla in, sammanställa information samt för omvärldsbevakning. Samtliga statliga myndigheter är anslutna, och det pågår utveckling för att kunna ansluta näringslivet.

3.5.3. Säker kommunikation

Känslig information kan behöva delas mellan aktörer, både i normalläge, kris och höjd beredskap. Informationen kan i vissa fall omfattas av sekretess, samt vara av betydelse för Sveriges säkerhet, så kallade säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Det kan gälla både de uppgifter som företag delar med myndigheter, uppgifter relaterade till den specifika krisen, eller uppgifter om behov av produktionsomställning. Detta ställer

³⁹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. WIS, <https://www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/wis/>, (241122).

krav på såväl hantering, delning och hur man kommunicerar informationen, inom och mellan organisationer. De lagkrav som gäller vid hantering av viss känslig information kan leda till begränsade kommunikationsmöjligheter och ökad administrativ börda för näringslivet. För att skapa möjlighet till säker kommunikation till och från näringslivet, ända upp till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter, kan det finnas behov av att i vissa fall ge tillgång till ändamålsenliga system, så som exempelvis Swedish Government Secure Intranet (SGSI)⁴⁰ och signalskyddssystem.

3.5.4. Snabb kommunikation

Vid kris och höjd beredskap behöver det finnas kapacitet att så snabbt som möjligt gå ut med information till näringslivet och andra aktörer, detta för att de ska kunna fatta informerade beslut. Det är viktigt att det finns förutsättningar för att samordna kommunikationsinsatser och att korta ner kontaktvägarna vid behov. Det krävs också tydlighet gällande informationsansvaret för den ansvariga aktören. Initialt i en krissituation kan behovet vara större och det krävs då en beredskap för att hantera både inkommande frågor och bedömning av information som ska förmedlas.

3.5.5. Anpassad och riktad kommunikation

Information och språkbruk behöver anpassas utifrån syfte, målgruppens förutsättningar och informationsbehov. I ett normalläge behöver en gemensam vokabulär kring centrala begrepp byggas upp, för att säkerställa att kommunikationen blir enkel och begriplig vid händelse av kris och höjd beredskap.

Vilka kommunikationskanaler som är mest lämpliga och effektiva beror på situation och krav på säkerhet. I vissa situationer görs ett uppsökande arbete av företagen själva och i andra krävs mer riktade kommunikationsinsatser från ansvariga aktörer.

Flera myndigheter och aktörer besitter genom sina ordinarie uppdrag god kunskap om företagen, exempelvis via olika projekt, dialoger, uppgiftsinlämning och statsstöd. Det kan finnas möjligheter att förmedla målgruppsanpassad och riktad information utifrån dataanalyser av dessa befintliga uppgifter. Det förutsätter dock att data är relevant och får användas.

3.5.6. Nyttja befintliga kommunikationsvägar

I kommunikationsarbete är det effektivt att i så stor utsträckning som möjligt nyttja redan befintliga kanaler som är kända och används av företagen. Exempelvis hade branschorganisationer och verksamt.se stor räckvidd under coronapandemin, och kunde snabbt målgruppsanpassa, vidareförmedla information och stödja på ett samlat sätt ut till företagen. Även näringslivsinformation hos länsstyrelser, regioner och

⁴⁰ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. SGSI, <https://www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/sgsi/>, (241122).

kommuner är exempel på kontaktytor som företagen redan känner till och har förtroende för. Nära samverkan med dessa aktörer är avgörande för att säkerställa att företagen får rätt information.

3.5.7. Kännedomsstärkande kommunikation

Även om modellen på ett fungerande sätt förmedlar information kopplat till produktionsomställning till aktörer, är det av yttersta vikt att genomföra kommunikationsinsatser. Detta för att öka kännedomen om var informationen finns samt vilka aktörer som ansvarar för vad. Kommunikationsinsatser bör riktas till såväl offentliga aktörer som näringslivet, och då framför allt de företag som saknar, eller inte känner till sin hemvist i en sektor. Detta skulle med fördel kunna göras i en kommunikationsinsats där produktionsomställning och försörjningsberedskap sätts i en bredare kontext kopplat till beredskapsfrågor i stort. Syftet skulle vara att informera näringslivet om vilka förberedande åtgärder som kan göras och var de kan hitta information och stöd.

3.5.8. Exempel på kontaktvägar inom modellen

Nedan ges några beskrivande exempel på hur olika situationer kan omhändertas inom modellens föreslagna struktur.

Vill ha dialog: Ett företag har en produkt som de bedömer är försörjningsviktig men ser risker kopplat till produktionen och vill komma i kontakt med rätt aktör inom det offentliga. Företaget kontaktar näringslivsenheten på sin kommun. Kommunen guidar företaget rätt i beredskapssystemet med hjälp av stöd som tagits fram av den nationellt samordnande funktionen. Kommunen informerar också om att det finns samlad relevant information på en webbplats.

Vill förbereda sig: Ett företag vill förbereda sin verksamhet inför möjliga omställningar och funderar på vad som händer i ett läge av höjd beredskap. Företaget letar information på branschorganisationens webbplats och länkas därifrån till en webbsida med information kopplat till produktionsomställning. Där finns också utbildningsmaterial och annat stöd som hjälper företag att förbereda sig.

Vill ha svar på en fråga: En kris i omvärlden har resulterat i en dispens i produktionen av en viss vara. Ett företag har en fråga om dispensen och hittar kontaktuppgifter till den nationellt samordnande funktionen på webben. Den nationellt samordnande funktionen svarar på frågan med stöd från arbetsgruppen för produktionsomställning och informerar också företaget om att det går att hitta svar på fler frågor samlat på en webbplats.

Kontaktvägar vid produktionsomställning: Det uppstår en brist av en kritisk vara i samhället, till exempel skyddsmasker. Företag X vet om att de har förmåga att kunna ställa om sin produktion och börja producera skyddsmasker. Företag X har dock inga upprättade kontakter med en offentlig aktör som rör aktuell bristsituation. De kontaktar därför den nationellt samordnande funktionen och erbjuder sina tjänster. Den nationellt samordnande funktionen har i sin koordinerande roll identifierat vilka

aktörer som är i stort behov av dessa skyddsmasker och har sammanställt en prioriteringsordning utifrån behov. Den nationellt samordnande funktionen kopplar därefter samman Företag X med aktörer enligt denna prioriteringsordning.

4. Risker med modellen

I arbetet med uppdraget har ett flertal risker framkommit. En del av riskerna är sådana som hanteras av förslaget till modell medan andra ligger utanför uppdraget. Modellen är utformad för att kunna hantera risker på ett ändamålsenligt sätt genom att inkludera element av flexibilitet och samordning över myndigheter och sektorer. Strukturen för modellen bidrar till att ansvar och mandat blir tydliga. Involvering av näringslivet och andra aktörer i modellen ska säkerställa att den är funktionell och innehåller de delar av information som behövs för att stödja produktionsomställning.

Tabell 2. Risker som framkommit i arbetet med uppdraget

Risk	Kommentar
Otydliga ingångar/kontaktvägar för företag och andra aktörer.	Detta hanteras i modellen genom att peka ut rätt kontaktvägar och tydliggöra roller och ansvar.
Företagen väljer kontaktvägar som de använt tidigare.	Företag kan kontakta vilken myndighet de vill. Modellen ska bidra till en tydlighet för de företag som inte vet vem de ska kontakta, samt fungera som ett stöd för de myndigheter och aktörer som vid behov behöver vidareförmedla kontakten till ansvarig aktör eller till den nationellt samordnande funktionen.
Tröskel att börja använda nya system. Tar tid att implementera nya rutiner. Tar tid att öka kännedom om en ny funktion.	Modellen är ny och förutsätter nya funktioner. Modellen ska innehålla information till företag som ska underlätta inför och vid produktionsomställning. Att ha informationen samlad gör det enkelt för aktörerna att ta del av information, få tillgång till stöd och kontakt med myndigheter. Genom att skyndsamt implementera föreslagen modell kan nya rutiner sättas och den information som ska förmedlas tas fram och tillgängliggöras för aktörerna. Modellen bygger på nätverk som tar fram informationen och samverkan mellan offentliga och privata aktörer. Detta ökar förståelsen av nya rutiner och kännedom om modellen och kan ge stöd till de som söker information.
Företagens administrativa börda kopplat till modellen riskerar öka.	Modellen bygger på att aktörer i samverkan ska ta fram information. Deltagande från företag och branschorganisationer sker på frivillig basis.
Det saknas information om avtal, finansiering, tillfällig lagstiftning, avsteg och dispenser inför och vid kris och höjd beredskap.	För näringslivet är detta viktig information att ta del av redan i förberedelsefasen för att kunna genomföra produktionsomställning på ett effektivt sätt. Modellen avser att ta fram, sammanställa och förmedla denna information, men är till viss del beroende av att beslut fattas.

Risk	Kommentar
Rådgivning, koordinering och samarbete kan underlätta produktionsomställning, men finns risk att det motverkar konkurrens.	Branschorganisationer och vissa aktörer besitter information om företag och kompetenser i Sverige. Denna information skulle kunna underlätta företagets möjlighet att möta den förändrade behovsbilden genom att exempelvis identifiera nya samarbetspartners. För att underlätta produktionsomställning bör modellen kunna skapa möjlighet till matchning och förmedling av tjänster, produkter och samarbeten. Risken att rådgivning och samarbeten blir konkurrenshämmande behöver beaktas i relation till behoven av beredskap för produktionsomställning.
Kraven utifrån säkerhetskyddslagstiftning hämmar möjligheten att dela information effektivt. Samlad information om företag, behov och produktionsomställning utgör en risk.	Säkerhetsåtgärder ska hindra att känslig information sprids via modellen. Det finns redan idag system som används för säker kommunikation och lagring av data. Diskussion om säkerhetsnivåer i nätverken och systemen behöver fortgå och ligga på en nivå som är säker men inte riskerar att leda till begränsade kommunikationsmöjligheter. Kommunikation och samverkan behöver situationsanpassas.
Starka beroenden och många utredningar som kan komma att påverka det här förslaget.	Kommande beslut och utredningar kan komma att påverka modellen. I uppdraget har utredningar och beroenden som kan påverka modellen beaktats. I förslaget har ramar för modellen tagits fram för att tydliggöra de delar som är viktiga för modellens funktion.

5. Förvaltning och kostnader för modellen

Modellen förutsätter en långsiktig och stabil förvaltning med resurser för implementering, utveckling och drift. Utifrån MSB:s erfarenheter kring beredskapssystemet och Tillväxtverkets arbete med bland annat verksamt.se ser vi behovet av olika kompetenser för att säkerställa en effektiv hantering av modellen.

Modellen behöver ha förmågan till tvåvägskommunikation för dialog med aktörerna. Omfattningen av detta är beroende av situation, där kris och höjd beredskap förväntas ge en större belastning på en sådan funktion.

Modellen ska även erbjuda övningar och kunskapshöjande aktiviteter, en del av dessa finns redan, medan andra behöver produceras. De kan vara interaktiva eller självinstruerande, men de kan även behöva genomföras med övningsledare.

Utifrån en initial bedömning behövs en förstärkning av de offentliga resurserna motsvarande ungefär fem årsarbetskrafter för implementeringsfasen av modellen, huvudsakligen kopplat till den nationellt samordnande funktionen och arbetsgruppen för produktionsomställning.

Detta arbete innefattar:

- Identifiera, sätta samman och starta upp arbetsgruppen för produktionsomställning.
- Framtagande, sammanställning och publicering av den information som identifierats inom regeringsuppdraget.

För utveckling och förvaltning av modellen kommer det även behövas gemensamma samverkansplattformar, tekniska lösningar med servrar, säkerhet, samt utveckling och underhåll av webbplatser och applikationer. Kostnader och förvaltning för detta ingår inte i denna beräkning, och behöver analyseras vidare.

Modellen kommer behöva utvecklas över tid och kostnaden kommer att variera utifrån utvecklingsbehov och rådande situation.

6. Referenslista

Dir 2021:65. Nationell samordning av försörjningsberedskapen. Justitiedepartementet.

Dir 2022:72. Ökad försörjningsberedskap för varor och tjänster från industrin. Klimat- och näringslivsdepartementet.

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2022/2555, 14 december 2022.

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2022/2557, 14 december 2022.

Fö2023/01775 Uppdrag att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap. Försvarsdepartementet.

FÖ2024/00053. Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Socialstyrelsen att genomföra en försörjningsanalys avseende samhällets behov av och tillgång till sjukvårdsprodukter. Försvarsdepartementet.

Förfogandelagen (1978:262). Svensk författningssamling.

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap. Svensk författningssamling.

Förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Svensk författningssamling.

Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Svensk författningssamling.

Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap. Svensk författningssamling.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Det svenska civila beredskapssystemet. <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/det-svenska-civila-beredskapssystemet/>, 241108

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar* (MSB 777, 2018)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Gemensamma grunder – ramverk för ledning och samverkan* <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/gemensamma-grunder--ramverk-for-samverkan-och-ledning/>, 241108

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Nationell strategi för systematisk övningsverksamhet – För krisberedskap och civilt försvar*. (MSB 1625, 2020)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. *Om lägesbild*. (MSB 2443, 2024).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Samhällsviktig verksamhet, <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/samhallsviktig-verksamhet/>, 241108.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. SGSI, <https://www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/sgsi/>, 241122

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. WIS, <https://www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/wis/>, 241122.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Övningsstöd och verktyg, <https://www.msb.se/sv/utbildning--ovning/ovningsstod-och-verktyg/>, 241108.

Ransoneringslagen (1978:268). Svensk författningssamling.

REGULATION (EU) 2024/2747 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, 9 oktober 2024.

Remiss av SOU 2023:50 En modell för svensk försörjningsberedskap, Diarienummer: Fö2023/01478, <https://www.regeringen.se/remisser/2023/10/remiss-av-sou-202350-en-modell-for-svensk-forsorjningsberedskap/>. 241108

SOU 2023:50. Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen. *En modell för svensk försörjningsberedskap: betänkande*. Försvarsdepartementet.

SOU 2024:8. Utredningen om en ny livsmedelsberedskap. *Livsmedelsberedskap för en ny tid: betänkande*. Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

SOU 2024:19. Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap. *En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap: delbetänkande*. Klimat- och näringslivsdepartementet.

Totalförsvarets forskningsinstitut. *Omställningar under coronapandemin – Erfarenheter och lärdomar inför framtida kriser*. (FOI-R- -5247- -SE, 2021)

Upphandlingsmyndigheten. Annonsera. <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/inkopsprocessen/genomfor-upphandlingen/annonsera/>. 241108